

RIGOBERTA MENCHÚ TUM

lekce 5

Lekce
o spravedlnosti
a rovnosti

Manuál pro pedagogy
JUNIOŘI / 1.-5. TŘÍDA

OBSAH

CÍLE.....	3
POZNEJ GUATEMALU.....	4
ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH.....	5
PROJEKT CTNOSTI.....	10
NOVÁ DOVEDNOST.....	11
REFLEXE.....	12
VÝZVA K AKCI.....	13
ROZŠIŘUJÍCÍ AKTIVITY.....	16
ZDROJE.....	20
O KOM JSOU DALŠÍ LEKCE?.....	22

K LEKCI PATŘÍ

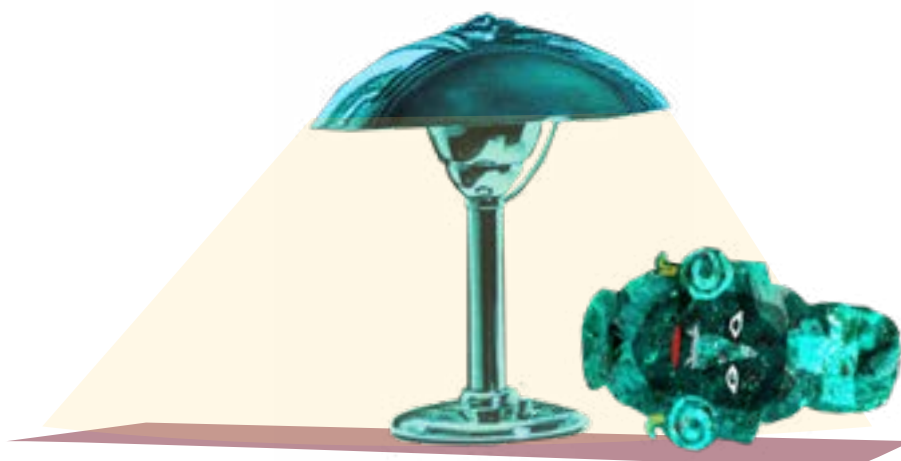
HRA

PREZENTACE
(POWER POINT)

OBRAZOVÉ
PŘÍLOHY

RIGOBERTA MENCHÚ TUM

LEKCE O SPRAVEDLNOSTI A ROVNOSTI

V této lekci se žáci dozvědí o životě Rigoberty Menchú Tum z Guatemaly, která získala Nobelovu cenu míru v r. 1992 za prosazování práv původního obyvatelstva Střední Ameriky.

CÍLE

Český jazyk a literatura:

- › Porozumění životnímu příběhu, schopnost diskutovat a odpovídat na otázky kladené učitelem během řízeného čtení.
- › Rozšíření slovní zásoby a schopnost použít nová slova v diskusi.
- › Procvičování psaní bez pravopisných a gramatických chyb.
- › Schopnost aktivně naslouchat a formulovat myšlenky (nápady).

Zeměpis, dějepis:

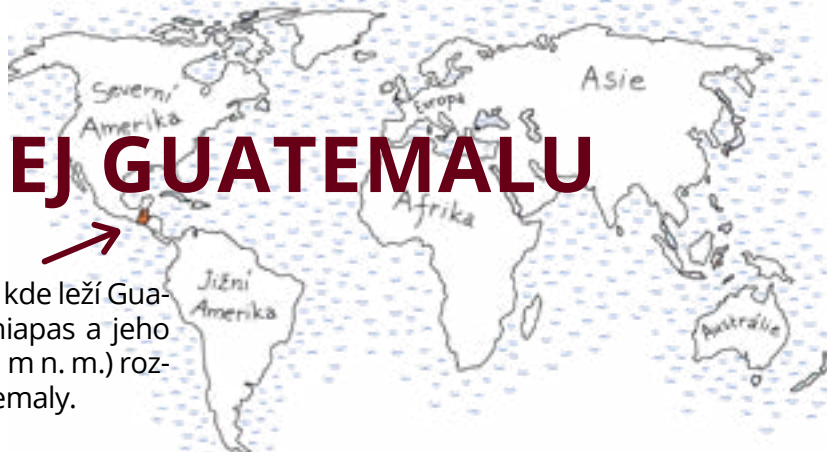
- › Určení kontinentu a země, z nichž Rigoberta Menchú Tum pochází, a seznámení se státními symboly, historií, krajinou, obyvateli, faunou a flórou.

Osobnostní a sociální výchova:

- › Schopnost prokázat své písemné dovednosti a schopnost mluveného projevu při sdílení příběhů se seniory v komunitě.
- › Osvojení dovedností a vědomostí ve spojitosti s pojmy rovnosti a spravedlnosti.
- › Schopnost objevit a ukázat svou „osobní sílu“.

POZNEJ GUATEMALU

Použijte mapu nebo globus a ukažte, kde leží Guatemala. Najděte Sierra Madre de Chiapas a jeho nejvyšší bod, vulkán Tajumulco (4211 m n. m.) rozprostírající se v západní oblasti Guatemaly.

Ukažte žákům obrázky z Guatemaly (krajina, zvířata, obyvatelé, tradiční oděv a jídlo – viz obrazová příloha).

Diskusní otázky:

- › Čím se liší krajina v Guatemale?
- › Připomíná něčím krajinu u nás?
- › Čím se podobají nebo liší zvířata v porovnání se zvířaty žijícími u nás?
- › Čím se podobá nebo liší způsob oblékání a stravování v porovnání s oblékáním a stravováním u nás?

Státními symboly Guatemaly jsou vlajka, státní znak a hymna.

Znak Guatemaly – ve státním znaku je vyobrazen kvesal chocholatý, národní pták Guatemaly, který symbolizuje svobodu. Kvesal drží pergamen s nápisem LIBERTAD 15 DE SEPTIEMBRE DE 1821, ten je označením dne vyhlášení nezávislosti na Španělsku. V pozadí se nachází zkřížené pušky s bajonety spolu se zkříženými šavlemi uvnitř vavřínového věnce. Pušky symbolizují odhodlání bránit Guatemalu silou, šavle potom čest a vavřínový věnec je upomínkou vítězství.

Vlajka Guatemaly – barvy vlajky jsou vzpomínkou na Spojené provincie Střední Ameriky, jichž byla Guatemala v letech 1823–1839 součástí. Vlajka je tvořena třemi svislými pruhy – dvěma modrými a jedním bílým. Modré pruhy po stranách vlajky připomínají polohu Guatemaly mezi dvěma světovými oceány – Atlantickým a Tichým oceánem, zároveň ale také symbolizují spravedlnost a nezávislost. Bílý pruh připomíná zem mezi oceány a je symbolem čistoty a míru. Uprostřed bílého pruhu je vyobrazen státní znak s kvesalem chocholatým.

Jak se mluví v Guatemale

Jazykem Guatemaly je především španělština.

[znak](#)

[hymna](#)

[jazyk](#)

ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH

Dnes se dozvíme něco o neobyčejné ženě. Její jméno je Rigoberta Menchú Tum [menčú túm]. Rigoberta pochází z Guatemaly a je příslušnicí mayského etnika. Mayové obývají území Guatemaly již po tisíciletí. Dozvíme se, jak Rigoberta vyrůstala a jak usilovala o rovnoprávné postavení této etnické menšiny ve své rodné zemi.

Přečtete žákům nahlas následující příběh. Můžete ho doprovodit připravenou prezentací. Pro mladší žáky lze použít stolní hru (prezentace a hra viz QR kód na str. 2). Hru si děti mohou za výkladu učitele vyplnit rovnou nebo si na ní mohou na závěr hodiny vyzkoušet vědomosti získané poslechem.

NOBELOVA CENA MÍRU

Rigobertě Menchú Tum byla Nobelova cena míru udělena v r. 1992 za práci v roli obhájkyně míru, zastánkyně práv domorodého obyvatelstva Střední Ameriky a vedení původních obyvatel po celém světě.

DĚTSTVÍ

Rigoberta Menchú Tum se narodila r. 1959 v Guatemale, vyrůstala spolu s osmi sourozenci v malém, ale útulném domku ve vesnici Chimel. Spalo se na podlaze. Dřevěné stěny držely pohromadě pomocí vrstev bláta a jílu. Střechu pokrývala sláma a palmové listy. Tu musela Rigobertina rodina každé dva roky nově vyměnit, zejména po období vydatných dešťů.

Rodina Rigoberty žila chudě, přestože velmi těžce pracovala. Její členové se věnovali zemědělství, pěstovali různé plodiny, např. kukuřici a fazole. Chovali i ovce a prasata. Byla to těžká, úmorná dřina, zejména v horách, kde rodina bydlela. Guatemala se vyznačuje horkým a vlhkým podnebím a to jim práci podstatně ztěžovalo. Přesto pracovali neobyčejně tvrdě, aby poměry u nich v komunitě vylepšili. Rigoberta svou vesnici, všechny její obyvatele i bydlení v nádherných horách milovala.

Rodina Rigoberty se snažila, aby pro komunitu vypěstovali vlastní potravu, všechny to ale neuživilo. Každý rok tedy opouštěli vesnici a odcházeli za prací a výdělkem na plantáže obřích farem. Plantáže se rozkládaly na pobřeží oceánů, daleko od horské vesnice, v níž Rigoberta žila. Rodnou vesnici opouštěla nerada. Nelíbila se jí práce na plantážích, protože bohatí majitelé se k ní a k ostatním Mayům chovali krutě. Denně tvrdě a dlouho pracovali za směšný obnos. Rigoberta dobře věděla, že to není spravedlivé, a vždy odpočítávala dny zbývající do návratu rodiny do jejich vesnice v horách.

V dětství Rigoberta vstávala ještě před svítáním, aby vypomohla s každodenními povinnostmi. Pomáhala mamince s vařením, chodila rodině pro vodu k nedaleké řece a připravovala krmení pro psy. Rigobertina rodina vždy chovala větší počet psů, kteří je chránili a vypomáhali jim při lovu. Nejraději pomáhala s tkaním látek a pletením košíků.

**Máte doma nějaké povinnosti? Jaké?
Čím se liší od povinností, které měla Rigoberta?**

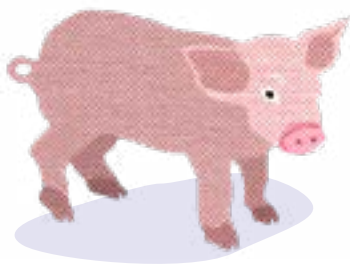
Rigoberta vyrůstala na kukuřičných tortillách a fazolích. Při přípravě tortill pomáhala. Nejdříve vždy z klasu vyloupala zrnka kukuřice a ty pak rozložila na velký mlecí kámen, kde se kukuřice drtila na menší kousky. Pomocí menšího kamene rozmělňovala zrnka na mlecím kameni, dokud se všechna nerozbita. Ke kousíčkům kukuřice pak přilila vodu a vytvořila těsto, neboli „masu“. Z masy vytvarovala menší koule a z nich placky – tortilly. Tortilly se pekly na velké pánvi na ohništi.

Ukažte dětem obrázek s kukuřičnou tortillou. Dokázal by někdo říci, jak Rigoberta při přípravě tortill postupovala?

Rigobertiny starší sestry si z ní rády dělaly legraci, jednou jí vyprávěly, že si pro ni přiletěl z hor velký pták. Představovala si ho jako obří příšeru a moc se bála. Každou noc ho slyšela zpívat. Někdy se schovávala na tajném místě v patře domu, v malém prostoru na skladování kukuřice a fazolí. Když dospěla, zjistila, že tou „příšerou“ byl vlastně neškodný ptáček. Sestry si z ní prostě vystřelily.

Jak se cítíte, když si vás někdo dobírá?

V Rigobertině vesnici bylo zvykem obdarovat děti v den dvanáctých narozenin nějakým zvířecím mládětem. Když bylo Rigobertě dvanáct, dostala selátko. Bylo tak roztomilé! Ale musela se o ně starat, což dalo velkou práci. Předně bylo nutné obdělávat kousek půdy a zasázet kukuřici, aby ho vůbec nakrmila. Potravu mu připravovala z rozemleté kukuřice. Později se její prasnici narodila selátka. Ta musela prodat na trhu.

Na prasátku se Rigoberta naučila dobře pečovat o zvířata a vystupovat jako zodpovědný občan vesnice.

Proč si myslíte, že mayští rodiče dávají svým dětem v den dvanáctých narozenin mládětko? Co se tím děti naučí?

Rodiče Rigoberty měli ve vesnici velmi důležité postavení. Maminka rozuměla léčivé síle rostlin a pomáhala nemocným. Chodila i po okolních vesnicích a pomáhala ženám při porodu. Rigoberta byla pilná a od své maminky se mnohému naučila.

Rigobertin tatínek byl klidný, moudrý člověk. Mnozí obyvatelé vesnice si k němu chodili pro radu. Pořádal společná setkání a učil vesničany, jak si společně vypěstovat potravu. Učil je také, jak vesnici chránit před vojáky, kteří se chtěli zmocnit mayských pozemků. Pomáhal lidem mayského etnika, aby se dokázali za sebe postavit a aby se s nimi rovnocenně zacházelo.

Rigoberta na tato setkání chodívala společně s tatínkem. Někdy ho dokonce doprovázela i do města informovat úřady o nespravedlnostech, které se Mayům děly. Viděla, s jakým klidem usiluje tatínek o to, aby se životní podmínky Mayů zlepšily. Byla na svého tatínka pyšná a hodně se toho od něj naučila.

Rigoberta už v době dospívání usilovala o to, aby se lidem lépe žilo. Pracovala v rodné vesnici i ve vesnicích v okolí a pomáhala jim zajišťovat bezpečí ve chvíli, kdy do vesnice vtrhli vojáci. Kráčela ve šlápějích svého otce.

Rigoberta učila obyvatele vesnice skrývat potraviny a cennosti před vojáky. Co ještě je podle vás učila proto, aby byli v bezpečí?

NEPOKOJE V GUATEMALE

V dávných dobách obývali Guatemalu pouze Mayové. Vybudovali významná města, měli svoje obrázkové písmo a vynikali v tvorbě keramiky, tkaní a pletení.

Ukažte dětem obrázky ruin starověkého mayského města, písma, keramiky nebo tkalcovských (pletařských) výrobků.

V Guatemale nalezneme tři druhy oblastí: chladnější podhorské oblasti, tropický deštný prales a pobřežní pásmo lemující Tichý oceán a Karibské moře.

Zhruba před 500 lety se v Guatemale vylodili španělští vojáci a průzkumníci, kteří si tamější mayské obyvatelstvo podmanili. Španělé se zmocnili země a donutili mayské etnikum, aby se podrobilo španělským zákonům. Pro mayskou kulturu to bylo neobyčejně problematické. Ačkoli se Guatemala v r. 1821 španělské nadvlády zbavila, podmínky pro mayské obyvatelstvo se nezlepšily.

Pamatujete si, jak rodina Rigoberty musela každoročně pracovat na plantáži, aby si vydělala dostatek peněz na živobytí? Chudí mayští rolníci na vesnicích nebyli schopni vypěstovat tolik potravy, aby své rodiny uživil. Mayské děti musely pracovat na polích spolu s rodiči. Nemohly chodit do školy a ne naučily se číst ani psát. Podle guatemalských zákonů se žádný příslušník mayského etnika nemohl stát prezidentem ani jiným vládním činitelem a nepovolovalo se jim vlastnit pozemky.

Tatínek Rigoberty si dobře uvědomoval, že se s Mayi nezachází spravedlivě. I Mayoové by měli mít svá práva. Za těžkou prací na plantážích by se jim měly vyplácet spravedlivé mzdy, měli by mít možnost stát se prezidentem a vlastnit pozemek.

Rigoberta spolu s tatínkem pomáhala Mayům v rodné vesnici i v okolí. Obraceli se na vládu a pokoušeli se pro mayské etnikum vydobýt stejná práva.

Co to znamená „rovné zacházení“? Když dám polovině z vás bonbón, a ostatní ve třídě ho nedostanou, znamená to, že k vám všem přistupuji rovnocenně?

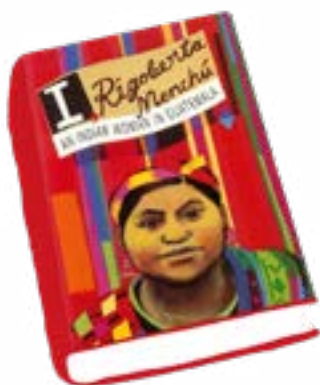
Vláda usilovala o mayské pozemky, které chtěla využít k zemědělským účelům. Mnoho Mayů při tom bylo zabito a tisíce z nich byli připraveni o domov. Vláda neměla v úmyslu zvyšovat Mayům mzdy ani jim dávat další pozemky. Vláda vybavená armádou mohla vojáky kdykoli využít, aby mayský národ poškodili.

Jednou se stalo něco opravdu hrozného, co Rigobertě navždy změnilo život. Tatínka, maminku a bratra zajala armáda a zabila je. Rigoberta byla otřesena a propadla zoufalství. Dobře však věděla, že násilí páchané armádou může její lid zastavit pouze pokojnou, nenásilnou cestou. Přestože byla velmi smutná a zlobila se, pokračovala v boji za rovnoprávnost Mayů. Byla si jistá, že by na ní maminka, tatínek i bratr byli hrdí.

Armáda s nelibostí sledovala práci Rigoberty. Dobře věděla, že v Guatemale žijí miliony Mayů, a pokud by povstaly za svá práva, musela by jim armáda naslouchat. Rigoberta pro ně představovala ohrožení, a proto jí chtěli ublížit. Musela se před nimi skrývat. Obávala se, že pokud se schová v Guatemale, snadno ji najdou. Uprchla tedy do Mexika, do země na sever od Guatemaly. Věděla, že pokud chce svému národu pomoci, musí zůstat živá.

Ukázal by někdo z vás na mapě Mexiko?

ÚSILÍ O MÍR

Rigoberta se naučila španělsky, aby mohla o situaci Mayů hovořit s guatemalskými vládními představiteli. Pokoušela se do Guatemaly vrátit, ale armáda jí pokaždé vyhrožovala a zastražovala ji. Rozhodla se podělit o příběh mayského etnika se zbytkem světa a napsala knížku „Já, Rigoberta Menchú: Příběh guatemalské indiánky“ („I Rigoberta Menchu: An Indian Woman in Guatemala“). Díky této knize se lidé po celém světě dozvěděli o těžkostech v Guatemale.

V roce 1992 Rigoberta získala Nobelovu cenu míru za snahu vydobýt mayskému obyvatelstvu větší práva. Bylo jí tehdy 33 let a byla nejmladší obyvatelkou planety a jedinou původní (domorodou) Američankou, jíž se takového ocenění dostalo.

V roce 1996 podepsala vláda s Mayi mírovou dohodu o tom, že vládní armáda zastaví boje proti mayskému etniku. Pro Rigobertu a celý její národ to byla velká výhra a první krok k rovnoprávnosti a spravedlnosti.

AKTUÁLNÍ SITUACE

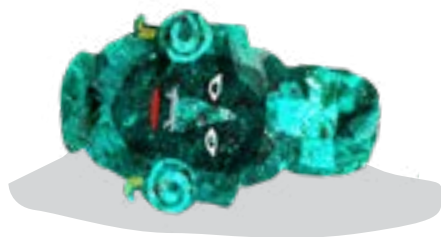
V r. 2004 požádal prezident Guatemaly Rigobertu, aby se stala guatemalskou „**vel-vyslankyní** dobré vůle“, jejíž povinností je sledovat, zda se nová vláda chová spravedlivě k mayskému obyvatelstvu. Trvá na tom, aby všichni guatemalští občané měli práva zaručená vládou. Je šťastná, že může opět žít v Guatemale.

V letech 2007 a 2011 Rigoberta Menchú Tum dokonce kandidovala na post guatemalské prezidentky. Přála si totiž, aby Mayové získali zastoupení ve vládě. Mnozí pochybovali o tom, že by mohla ve volbách uspět žena, a navíc domorodá Američanka. I když Rigobertu do funkce guatemalské prezidentky nakonec ne zvolili, přesto došla k přesvědčení, že se člověk může stát kým-koli, bez ohledu na to, co si o tom myslí ostatní.

Diskusní otázky:

- › V den svých 12. narozenin dostala Rigoberta selátko, o které se měla starat. Měli jste někdy doma zvířecího mazlíčka, o kterého jste museli pečovat? Pokud ano – co vás to naučilo?
- › Rigoberta se naučila španělsky, aby mohla rozmlouvat s guatemalskými vládními představiteli. Museli jste se někdy naučit cizí jazyk nebo víte o někom, kdo musel? Proč to bylo důležité?
- › Proč Rigoberta kandidovala na post guatemalské prezidentky, přestože věděla, že volby nevyhraje?
- › Co si myslíte o biblických rčeních: Kdo po Tobě kamenem, Ty po něm chlebem... Zub za zub, oko za oko.
- › Co vás napadlo při zmínce o Guatemale? Znáte nějakou plodinu dováženou z této země?
- › Četli jste něco o indiánech, Mayích, Aztécích aj.?

PROJEKT CTNOSTI

Úvod a diskuse

Na základě příběhu debatujte s žáky o ctnostech Rigoberty. Jaké ctnosti vás napadají?

- SPRAVEDLNOST
- ROVNOST
- MÍRUMILOVNOST
- EMPATIE
- LASKAVOST

ROVNOST

Případně jiné ctnosti, které vyplynou z debaty.

Zadání

I. Rozdělte děti do malých skupin a nechte je vybrat si jedno slovo z výše uvedených. Děti mají za úkol:

- › Zjistit význam těchto slov.
- › Propojit význam slov se svojí praktickou zkušeností – kdy zažily laskavost, spravedlnost, mírumilovnost, rovnost nebo empatii?
- › Vyjmenovat osoby v jejich okolí, které se chovají s pokorou, laskavě a ohleduplně. Jak se u těchto lidí uvedené kvality projevují?
- › Dokáží děti samy u sebe rozpoznat tyto kvality?

Vyzvěte je, aby si do příští lekce připravily svůj vlastní skupinový výstup (prezentaci, plakát...).

nebo

II. Zaměřte se s dětmi na jednu ctnost, např. SPRAVEDLNOST:

- › Mohli byste uvést nějaké příklady SPRAVEDLNOSTI u vás ve třídě?
- › Jak se projevuje SPRAVEDLNOST u vás doma?
- › Proč je SPRAVEDLNOST důležitá?
- › Jak by vám SPRAVEDLNOST mohla ve vašem životě pomoci?

NOVÁ DOVEDNOST

OSOBNÍ SÍLA

Rigoberta Menchú Tum je žena menší postavy, která měla v Guatemale jen velmi málo práv. Dokázala však najít způsob, jak využít svou osobní sílu a vydobýt pro příslušníky mayského etnika větší práva. Rigoberta považuje využití osobní síly za jednu z věcí, prostřednictvím níž mohou občané dostát své odpovědnosti vůči komunitě, zemi nebo světu.

HRA "VYUŽITÍ OSOBNÍ SÍLY"

Každý z nás má určitou osobní sílu. Můžeme ji využívat prospěšnými i nepřijatelnými způsoby. Využíváte-li svou osobní sílu prospěšně, pak pravděpodobně nezraňujete ani sebe, ani ostatní.

1. Na začátku položte žákům otázku: „V čem spočívá vaše osobní síla?“
Odpovědi zapisujte.
2. Přečtete několik výroků. Vaším úkolem je říci, zda jde o prospěšné, či nepřijatelné způsoby využití osobní síly.

- › **Když pociťuji hlad, dám si na svačinu něco zdravého.**
- › **Rozhodl jsem se, že nebudu své okolí častovat vulgárními výrazy ani ve chvíli, kdy na ně budu našťvaný.**
- › **Když se mému spolužákovi posmívají na hřišti, tak se k nim přidám.**
- › **Když o mně někdo šíří pomluvy, neberu je vážně.**
- › **Když se nikdo nedívá, tak běhám po chodbách.**
- › **Když si všimnu, že na podlaze leží cizí odpadky, zvednu je a vyhodím.**
- › **Dokončím svou práci, i když kamarádi kolem dělají hlouposti a nevěnují se své práci.**

3. Sdělte žákům, že existují postupy, které nám mohou pomoci využívat svou osobní sílu užitečnými způsoby. Jedním z nich je technika „self-talk“ („mluvím sám k sobě“, „užívám vnitřní řeč“).

Zvažte, jak lze využít „self-talk“ v obtížných situacích a projevit tím osobní sílu. Vyzkoušejte si např. věty typu „Namísto toho, abych...“. Mohl(-a) bych např. říci toto: „Namísto toho, abych se rozčilovala kvůli tomu, že mě studenti neposlouchají, jim vysvětlím, proč je tak důležité věnovat mi pozornost.“

Přečtěte žákům následující věty typu „Namísto toho, abych...“ a požádejte je, aby pracovali ve dvojicích a střídali se v doplňování vět:

- › **Namísto toho, abych svou sestru nebo bratra provokoval(-a), ...**
- › **Namísto toho, abych vykřikoval(-a) odpovědi, ...**
- › **Namísto toho, abych jen přihlížel(-a), jak spolužáka šikanují, ... (dbejte, aby šlo o řešení, při nichž budou žáci v bezpečí, např. zavolat učitele)**

Žáci pracují ve dvojicích, vymýšlejí situace typu „Namísto toho, abych...“ a sehrají je před třídou formou scénky.

REFLEXE

Je důležité, aby se žáci naučili rozlišovat mezi:

- **skutečností** (vědomostmi),
- **výkladem skutečností** (její analýzou),
- **vlastním názorem** (hodnocením),
- **aplikací vědomostí na okolní svět** (a jejich využitím v praxi).

Pomocí těchto diskusních podnětů (otázek) vedte žáky ve třídě k debatě a zamyšlení.

1/ CO? › FAKTA

- › VĚDOMOSTI, které žáci získali.
- › Uveďte fakta, definujte, popište, označte, seřadte, vyjmenujte.

2/ CO Z TOHO VYPLÝVÁ? › ANALÝZA a SYNTÉZA

- › Rozčleňte informace, vyvozujte závěry, názorně ukažte (doložte příklady), nastiňte (popište), porovnejte, uveďte rozdíly, aplikujte předchozí vědomosti.

3/ CO TOMU ŘÍKÁTE? › ZÁVĚRY, ZHODNOCENÍ

- › Podrobení kritice, osobní hodnoty a názory.

4/ CO BUDE DÁL? › VYUŽITÍ V PRAXI

- › Rozvoj dovedností, řešení problémů, vymýšlení projektů.

METODIKA ZÁVĚREČNÉHO SHRNUÍ

Vědomosti: Co jste se dozvěděli o Rigobertě? Co víte o “uprchlících” a o konfliktech mezi domorodými obyvateli a vojáky v Guatemale?

Analýza/syntéza: Bylo Rigobertino dětství jiné než to vaše? V čem se její život podobal tomu, jak žijete vy? Máte něco, co ona neměla (např. chodíte do školy, jste pod ochranou zákona, nemáte nouzi o jídlo apod.)?

Které z práv nebo privilegií byste nejvíce postrádali v případě, že byste o ně přišli? (Nemyslí se materiální věci, např. televize, auta, videohry apod.)

Jak docílila Rigoberta toho, že se o ní a o těžkostech v Guatemale dozvěděli lidé ve světě? Učili jste se o dalších lidech, kteří tvrdě usilovali o vyřešení konfliktů?

Závěr: Co ještě mohla Rigoberta udělat pro to, aby vyřešila problémy v Guatemale?

Využití v praxi: Co se teď změní u vás ve třídě poté, co jste se dozvěděli o Rigobertě Menchú Tum? Co byste nyní díky tomu, co o ní víte, mohli udělat pro školu nebo komunitu? Co bychom teď ještě měli vědět o Rigobertě Menchú Tum nebo naší komunitě k tomu, abychom tyto kroky mohli podniknout?

➡ VÝZVA K AKCI

„BUĎME SPRAVEDLIVÍ“

V programu PeaceJam vybízíme žáky k vytváření vlastních projektů pro školu nebo komunitu v rámci kampaně „Jedna miliarda aktů míru“ – „One Billion Acts of Peace“.

Jedná se o celosvětovou občanskou aktivitu v čele s laureáty Nobelovy ceny míru, která se zabývá aktuálními problémy, s nimiž se v dnešní době potýkáme.

Můžete použít leták vytvořený u příležitosti **Mezinárodního dne sociální spravedlnosti** (viz obrazová příloha) zaměřený na podporu sociální spravedlnosti a dodržování lidských práv, rovnosti i vzájemného respektování a vyzvat děti k využití vlastních nápadů k tomu, jak pomoci dobře tvořit lepší svět kolem sebe.

Tipy na to, jak správně odhadnout, co vaše okolí potřebuje, aneb jak využít přístup UČENÍ V AKCI – SERVICE LEARNING (SL), naleznete v Metodické příručce pro pedagogy.

TIP NA KONKRÉTNÍ AKCI

VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ

V r. 1992 Rigoberta Menchú Tum získala Nobelovu cenu míru za snahu vydobýt mírumilovnou cestou větší práva pro mayské etnikum v Guatemale. Pokládala za důležité, aby se o svůj příběh podělila se zbytkem světa tak, aby lidé pochopili, čemu Mayové v Guatemale museli čelit.

V naší komunitě žije spousta lidí, kteří se s námi mohou podělit o své výjimečné příběhy. Naše třída jim pomůže v tom, aby své příběhy vyslali dále do světa. Nejdříve se s nějakými staršími občany v komunitě seznámíme (staršími občany myslíme ty ve věku vašich prarodičů). Budeme se jich ptát, jak prožívali svoje dětství. Vyslechnuté odpovědi si zaznamenáme. Na základě odpovědí sepíšeme příběhy, které budeme sdílet v komunitě.

Příprava:

Zkontaktujte personál v domovech pro seniory, pozvěte je do třídy, aby studenty připravili na to, jak pracovat se staršími lidmi, kteří mohou mít specifické potřeby. Poté pomozte studentům připravit otázky, na co by se těch starších lidí rádi zeptali?

Návrhy:

- › Kde jste vyrůstal(-a)?
- › Jak to u vás doma vypadalo?
- › Do jaké základní školy jste chodil(-a)? Co jste se tam učil(-a)?
- › Co jste rád(-a) dělal(-a) (např. hry, sport, koníčky)?
- › S čím jste doma musel(-a) pomáhat?

- › Která jídla jíte/jste jedl(-a) nejraději (např. jaký druh sladkostí, bonbónů)?
- › Čím jste chtěl(-a) jako dítě být?
- › Co jste dělal(-a) v době dospívání (např. měl(-a) jste nějakou práci apod.)?
- › Nyní se učíme o ženě jménem Rigoberta Menchú Tum z Guatemaly, která musela tvrdě bojovat za práva mayského národa. Musel(-a) jste někdy v životě bojovat za svá práva nebo se ohradit proti nespravedlnostem?
- › Čelil(-a) jste někdy projevům násilí a nenávisti?

Postup:

Ujasněte si, kolikrát se žáci se svými staršími přáteli (seniory) setkají a jak dlouho bude návštěva trvat. Nezapomeňte na seznamovací aktivity, které „prolamují ledy“.

Reflexe a slavnostní událost:

Po každé návštěvě se žáky prodiskutujte nebo jim navrhněte, aby si zapsali do deníků poznámky o tom, co se podařilo a co by při příštím setkání raději změnili.

Příběhy sepište, proveďte korektury a znovu je předložte seniorům, aby je případně okomentovali a opravili. Uspořádejte komunitní slavnost na počest starších občanů a jejich příběhů. Může se stát součástí nějaké jiné školní nebo společenské události. Účastníci mohou přinést jídlo na společný stůl. Můžete tam péct domácí tortilly. Zajistěte si ve škole nebo komunitě (např. místní knihovně nebo domě pro seniory) možnost promítat příběhy a fotky.

ROZŠIŘUJÍCÍ AKTIVITY

Oblast

Aktivity

ČTENÍ

Výběr z biblických příběhů

Biblický příběh: David a Goliáš

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/595-biblicky-pribeh-david-a-golias?vsrc=vyhledavani&vsrid=odvaha>

Podívejte se na příběh o osobní statečnosti a vytrvalosti. Biblický příběh souboje Davida a Goliáše ukazuje hodnoty odvahy a víry v Boha. David byl nejmladší a nejslabší ze svých bratrů, a přesto obávaného silného Goliáše porazil. Stal se králem izraelského lidu. Nabízí určitou podobnost s Rigobertiným životním příběhem.

Diskusní otázky

- › V jaké zemi se příběh odehrává? Co o této zemi víte?
- › Popište, jak si představujete Goliáše?
- › Jaké vlastnosti měl David?
- › Jakým způsobem řešil konflikt v příběhu David?
- › Vidíte nějakou podobnost s tím, jak řešila konflikt v Guatemale Rigoberta?
- › Čeho se bojíte vy a jakým způsobem překonáváte strach?

Diskusní kroužek

Navrhněte žákům, aby si Rigobertin příběh přečetli a/nebo se podívali na pořad o Davidu a Goliášovi v menších skupinách.

PSANÍ

Náměty k písemným aktivitám (do deníků)

- › **Vyprávějte** o nějaké události, kdy jste se zastali člověka, s nímž se jednalo nespravedlivě.
- › **Napište** dopis Rigobertě nebo guatemalským dětem o tom, jak to u vás v zemi vypadá a co ji odlišuje od Guatemaly.
- › **Složte** báseň nebo napište příběh, do něhož zaznamenate dějiny vaší rodiny nebo svůj osobní životní příběh. Nejprve si zopakujte, co je to báseň, jak vypadá a co by měla obsahovat. Měla by odrážet vaše každodenní zvyklosti, např.:

Oblast

Aktivity

- › Kdo ve vaší rodině připravuje jídlo a jak?
 - › Jakou hudbu posloucháte?
 - › Co v rodině slavíte a jakým způsobem (narozeniny, obřady)?
 - › Na co dalšího by se podle vás nemělo o vaší rodině nebo o vás zapomenout?
- › **Porovnejte** své dětství s dětstvím Rigoberty a **najděte rozdíly**. List papíru přeložte na polovinu. Do levého sloupce zapisujte to, co je stejné, a do pravého to, co se liší.

ÚSTNÍ PROJEV

VÝZKUM

Recepty našich předků

Znalosti o kultuře a kulturní dovednosti se dědí z generace na generaci. Pozvěte si seniory z vaší komunity a poproste je, aby se s vámi podělili o recepty jídel na společný stůl. Navrhněte žákům, aby přinesli recepty, o které se naopak oni chtějí podělit se staršími občany, nebo podle nich naučit vařit mladší spolužáky (viz recept na guacamole na <https://www.kucharkaprodceru.cz/guacamole/>).

Ústní tradice

Žáci pracují ve skupinkách a zaznamenávají recepty, které se v komunitě předávají z generace na generaci. Sebrané recepty uspořádají do kuchařské knihy, kterou mohou prezentovat u společného stolu s občerstvením na školní nebo komunitní slavnosti.

Živočichové Guatemaly

Prozkoumejte druhy zvířat žijících v guatemalském deštném pralese (např. formou referátu).

Pokrmly

Napište postup, jak se vyrábějí tortilly. Na kousek papíru napište číslce 1–5. Ke každé z nich připište ve správném pořadí činnosti, které Rigoberta při přípravě tortill dělala. Můžete psát v heslech, např. „rozdrtit kukuřici“, nebo celými větami. Sám sobě nebo spolužákovi práci opravte. Zkontrolujte, zda jsou věty v odpovídajícím pořadí, ověřte psaní velkých/malých písmen a pravopis.

Mayská kultura

Zjistěte fakta o mayských ruinách. Navrhněte žákům, aby podrobili průzkumu různé mayské ruiny, které se našly na území Guatemaly, a zjistili fakta o antické kultuře Mayů (jazyce, umění, výstavbě, životním stylu a víře).

Oblast

OSOBNOSTNĚ SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Aktivity

Lidská práva

Žáci si přečtou Úmluvu o právech dítěte (viz kapitola Zdroje). Poté v menších skupinách zpracují seznam práv, která mohla Rigoberta jako dítě využívat, a zvláštní seznam práv, která se jí v době dětství upírala.

Fair trade

Co je to káva „fair trade“? Porovnejte podmínky pěstování kávy dnes a v době, v níž Rigoberta vyrůstala. Navrhněte studentům, aby zjistili fakta o kávě „fair trade“ a pěstitelích kávy.

Mapa a vlajka Guatemaly

Žáci najdou na mapě Guatemaly nejvýznamnější města, vybarví si guatemalskou vlajku (viz. obrazová příloha).

MATEMATIKA

Vzory na tkaní (pletení)

Vzory a vzorce jsou v elementární matematice jednou z nejdůležitějších výchozích koncepcí. Seznamování se vzory, schémata a šablonami v nižších ročnících velmi často začíná u věcí, které děti nacházejí kolem sebe, např. při kreslení a tvoření, oblékání i v denní rutině. Navrhněte žákům, aby formou brainstormingu popřemýšleli o vzorech (vzorcích), s nimiž se setkávají v běžném každodenním životě (např. střídání dne a noci, ročních období, životní cyklus apod.).

Aktivita

Navrhněte žákům, aby vytvořili vzor z barevných kostek, korálků nebo obarvených těstovin. Požádejte je, aby vám nebo spolužákovi vzor popsali a vysvětlili. Poté spočítají, kolik kousků z každé barvy ve vzoru použili a kolik kousků z každé barvy by spotřebovali, pokud by vzor ještě jednou zopakovali.

PŘÍRODNÍ A TECHNICKÉ VĚDY

Vzájemná závislost

Na základě studia tropického deštného pralesa si žáci osvojí teorii vzájemné závislosti. V každém prostředí na sobě rostliny i zvířata navzájem závisejí, ať už jde o potravu, přístřeší, ochranu nebo společné soužití.

Jednotlivé druhy závisí na zdraví blízkých i vzdálenějších ekologických systémů (viz <https://www.rainforest-alliance.org/>).

Oblast

Aktivity

Stavba terária

Poté, co se žáci obeznámili s pojmem "vzájemná závislost" v tropickém deštném pralese a/nebo v blízkém okolí, navrhněte jim, aby si každý z nich zvlášť nebo společně ve třídě vytvořili terárium (viz <https://www.rainforest-alliance.org/resource-item/terrarium/>).

HUDEBNÍ VÝCHOVA

Pusťte dětem ukázky guatemalské hudby (<https://youtube.com/shorts/bXwuquAaKZs?feature=share>).

Guatemalským národním nástrojem je často ručně zhotovená „marimba“, na kterou může najednou hrát větší počet osob. Použijte hudební nástroj, který máte ve škole k dispozici, a zahrajte na něj společně podle guatemalské hudby (viz <https://www.youtube.com/watch?v=9HIL-bfuvBD0>).

VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Mayské hieroglyfy

Ukažte žákům obrázky mayských hieroglyfů. Navrhněte jim, aby namalovali své jméno (viz obrazová příloha).

Vytvořte figurky Mayů z hlíny

Tkaní a pletení (viz aktivita se vzory z části k matematice)

UČENÍ V AKCI

Vytvořte u vás na hřišti zdravý ekosystém

Navrhněte dětem, aby zkontrolovaly situaci na hřišti v okolí nebo ve škole a posoudily v tomto směru případné potřeby. Poté je nechte vypracovat projekt(-y), jak hřiště nebo školu vylepšit. (Viz www.earthforce.org, zdroje k environmentálním projektům přátelským dětem).

Představení

Navrhněte žákům, aby o tom, co se naučili, sehráli představení před diváky (např. starším spoluobčanům nebo mladším spolužákům).

Seznamovací akce

Projevy rasismu a nenávisti se často rodí z domněnek a neznalosti. Děti si mohou uspořádat „seznamovací“ obědy nebo přestávky, při nichž se posadí k někomu, koho dobře neznají. Pořadatelé mohou připravit konverzační témata, o nichž se bude při jídle mluvit, naplánovat skupinové hry a povzbuzovat žáky k navazování nových přátelství.

ZDROJE

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- Bezr, O. (2013, 2. listopadu). Pohledte do tváří skutečných Indiánů. Vypadají jinak než Vinnetou. *iDnes.cz*. Dostupné z https://www.idnes.cz/kultura/literatura/indiani-thomas-jeier.A131031_184724_literatura_ob
- Navrátil, L. (2018, 10. prosince). Válečné haleny indiánů Velkých plání. *Indiani.cz*. Dostupné z <https://indiani.cz/valecne-haleny-indianu-velkych-plani/>
- Bečvářová, B. (2020, 30. května). 9 tipů, jak si s dětmi užít dobrodružné indiánské léto. *Barbora Bečvářová*. Dostupné z <https://barborabecvarova.cz/9-tipu-jak-si-s-detmi-uzit-dobrodruzne-indianske-leto/>
- Jana K. (2015, 15. května). Lapač snů z papírového talířku – návod na výrobu. *Školní svět*. Dostupné z <https://www.skolnisvet.cz/lapac-snu-z-papiroveho-talirku-navod-na-vyrobu/>
- Zatloukalová, J. F. (2018, 16. srpna). Guacamole aneb etuda s avokádem. *Kuchařka pro dceru*. Dostupné z <https://www.kucharkaprodceru.cz/guacamole/>
- Benc, M. (režisér). (2009). Biblický příběh: David a Goliáš [videosoubor]. Brno: Česká televize. Dostupné z <https://edu.ceskatelevize.cz/video/595-biblicky-pribeh-david-a-golias?vsrc=vyhledavani&vsrcid=odvaha>

ZAHRANIČNÍ ZDROJE:

- *Mayan Kids* [website]. (n.d.). Dostupné z www.mayankids.com
- *Rainforest Alliance* [website]. (n.d.). Dostupné z www.rainforestalliance.com
- *Rainforest Alliance* [website]. (n.d.). Dostupné z <https://www.rainforest-alliance.org/resource-item/terrarium/>

DOPORUČENÁ ČETBA:

- Křížová, M. (2011). *Mayové: Víc než záhady dávné civilizace*. Praha: Aleš Skřivan
- Hulpach, V. (2003). *Indiánské pohádky*. Praha: Mladá fronta
- Bureš, F. (2004). *Legendy a příběhy Mayů*. Praha: Portál
- Frýd, N. (1955). *Usměvavá Guatemala*. Praha: Orbis
- Ryvolová, S. (2005). *S batohem Střední Amerikou*. Třebíč: Akcent
- Kostičová, Z. M. (2018). *Náboženství Mayů*. Praha: Karolinum

SEZNAM HUDEBNÍCH DĚL:

ZAKOUPENÍ CD:

- Teclas de Guatemala. (1998). *Music of the Marimba* [CD]. Los Angeles, CA: JVC.
- *Music from Guatemala 1*. (1999). [CD]. Sweden, Stockholm: Caprice Records.
- Orozco, J.-L. (1999). *De Colores and Other Latin American Folksongs for Children (Anthology)*. USA, NY: Puffin Books

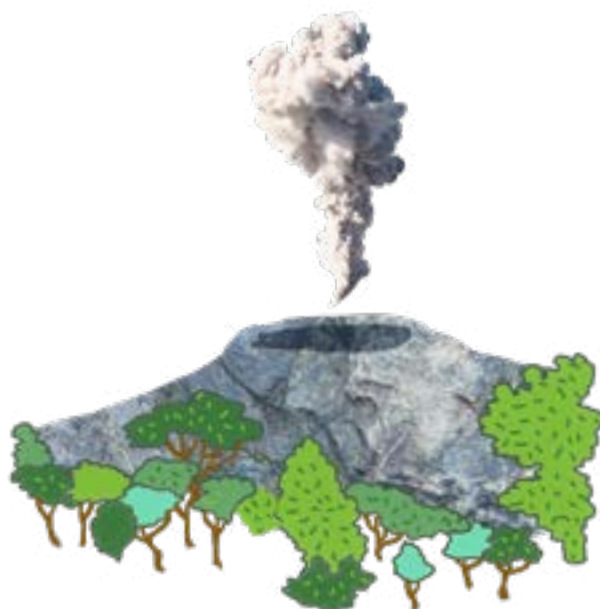
ODKAZY NA YOUTUBE:

- Thomas Stack. (2014, 4. července). *Traditional Mayan Music of Guatemala with Musica Maya Aj* [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=9HILbfuvBD0>
- Little Jazzy Kid. (2017, 28. ledna). *Musica de Guatemala / Guatemalan music* [videosoubor]. Dostupné z <https://youtube.com/shorts/bXwuquAaKZs?feature=share>

- Montana club. [Miloš Brunner]. (2021, 22. dubna). *GUATEMALA – Mayská mytologie, šamani a katolíci*. FR subtitles [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=gQzeQVfJohk>
- Experience joy. (2011, 21. října). *Traditional Guatemalan Mayan Welcome Dance* [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=yqrqrkWv4Ck>
- La Ciudad de las Ideas. (2019, 29. listopadu). *Rigoberta Menchú | ¿Qué es la paz?* [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=Ou9EhesDabc>
- Blue Marble Nations. (2012, 3. března). *Guatemalan National Anthem – „Himno Nacional De Guatemala“ (ES/EN)* [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=fHKnuWxgl9w>

ZAHRANIČNÍ LITERATURA:

- Burgos-Debray, E. (editor). (1984). *I Rigoberta Menchu: An Indian Woman in Guatemala*. New York: Verso
- Frank, I. (2001). *Dress Through the Ages: Traditional Guatemalan*. Danbury, CT: Grolier.
- Glaser Gage, A. (1996). *Pascual's Magic Pictures*. Minneapolis: Carolrhoda Books
- Galvin, I. (1997). *The Ancient Maya*. New York: Benchmark Books
- Montejo, V. (1999). *Popul Vuh*. Ontario: Groundwood Books
- Schemenauer, E. (1999). *Guatemala: Faces and Places*. USA: The Child's World, Inc.

O kom jsou další lekce?

Sir Joseph Rotblat

arcibiskup Desmond Tutu

Leymah Gbowee

Betty Williams

Shirin Ebadi

Kailash Satyarthi

Alfred Nobel

14 laureátů Nobelovy ceny za mír

Jody Williams

Óscar Arias Sánchez

Jeho Svatost Dalajláma

Tawakkol Karman

Adolfo Pérez Esquivel

Mairead Corrigan Maguire

José Ramos-Horta

KONTAKTUJTE NÁS

Máte zájem o více informací o programu PeaceJam?

Navštivte naše stránky peacejam.cz
nebo nám pošlete mail na info@peacejam.cz

Těšíme se na spolupráci s Vámi!

